

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

תיק 1195577/6

ב"ה

בבית הדין הרבני האזורי תל אביב יפו

לפני כבוד הדיינים:

הרב צבי בירנבאום – אב"ד, הרב אריה אוריאל, הרב נפתלי הייזלר

התובעת:	פלונית	(ע"י ב"כ עו"ד משה ליפל)
נגד		
הנתבע:	פלוני	(ע"י ב"כ עו"ד עקיבא ברילנט)

הגדרון: היוון מזונות ילדים עתידיים על פי ההלכה

פסק דין

הצדדים מתעצמים ביניהם בנושאים שונים.

פסק הדין דלקמן יעסוק בבקשת ב"כ האישה להוון את חלק הבעל בדירה בעיר לוד על מנת להבטיח את תשלומי מזונות הילדים בעתיד. ב"כ האישה תומך את יתדותיו לבקשה בדברי השו"ע חו"מ סימן ע"ג סעיף י שיובא לקמן.

ב"כ הבעל מתנגד לבקשה. לדבריו הבעל משלם את דמי המזונות, כך שאין כל צורך בצעד המבוקש.

תמצית דברי הצדדים בסיכומיהם:

ב"כ האישה

ע"פ פסיקת שו"ע חו"מ סימן עג, סעיף י, במקום חשש לאי פרעון יש לעקל נכסי חייב. מכוון שהבעל מתחמק, וכל הפחות מתקשה לשלם את מזונות הילדים, יש להוון את חלקו בדירה. וכך הכריע המהרש"ם הנ"ל. סיבה נוספת להיוון – חובת האב במדור הילדים. וכפי שפסק ביה"ד הגדול בת"מ 1076746/2.

לדבריו, גם חוק יחסי ממון בסעיף 6(א), מורה על פירוק שיתוף לאחר הדאגה למגורי הילדים באופן המתאים לצורכיהם. וכן הוראת החוק בסעיף 40 לחוק המקרקעין.

ב"כ האישה מצרף פסקי דין מביהמ"ש התומכים בבקשתו.

ב"כ הבעל

הבעל משלם חיובו במזונות ומדור. כך בהווה וכך יעשה בעתיד. מזונות הילדים הם חוב עתידי המתחדש מידי יום, לפיכך אין להוון נכס עבורו, וכך פסק ביה"ד חיפה בתיק 1035933/4, וכפי דעת הרשב"א חלק א תתק"ח וכן דעת הרמב"ן ורבי יהודאי גאון והש"ך.

הבעל מתכוון לתבוע קביעת משמורת משותפת, דבר שישליך על גובה המזונות שעבורם מבקשת האישה היוון.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

לדברי ב"כ הבעל, פסק דין ביה"ד הגדול שצוטט בסיכומי ב"כ האישה, אינו רלוונטי לענין משום שאין זה פסק דין אלא מבוא לשיחת גישור.

לדבריו, פסיקות המחייבות עיקול להבטחת מזונות ציינו כי מדובר בנסיבות מיוחדות ומקרים חריגים. ובעיקר – הנתבעים בפסקי הדין הודו שאינם משלמים את חובם, ואילו בנידון דידן האב עומד בחובותיו.

ב"כ האישה בסיכומי תשובה כתב כי הבעל כרגע איננו עובד. אם ייקחו לו את חלקו מהדירה ישלם מזונות גבוהים יותר ולא מזונות נמוכים כפי שהוא משלם היום.

דיון והכרעה

א. נושא עיקול נכסים של חייב לצורך הבטחת תשלום עתידי שנוי במחלוקת ראשוני:

כתב הרא"ש (בבא קמא פרק א, סימן ה):

מי שבא לפני ב"ד ואומר יש לי תביעה על פלוני ומצאתי לנכסיו במקום ידוע ואני ירא שאם יבואו לידו יבריחם ולא אמצא מקום לגבות ממנו חובי ומבקש שיעכבו ב"ד הנכסים עד שיתברר תביעתו וכן ראובן שיש לו שטר על שמעון ולא הגיע זמנו עדיין ובא בתוך הזמן וטען כזאת הכל לפי הענין ואם רואה הדיין אמתלא בדברי התובע או שלא יוכל ראובן לגבות חובו משמעון כשיגיע הזמן מצווה הדיין לעכב ממון הנתבע עד שיברר התובע תביעתו או עד שיגיע זמן השטר וכן מצאתי בשם הגאון ז"ל כתוב דתקנתא דרבנן הוא באיניש דמפסיד נכסיה משום השבת אבידה. ולי נראה דלא צריכנא לתקנתא דרבנן אלא דין גמור הוא שחייב אדם להציל עשוק מיד עושקו בכל טעדיקי דמצי למיעבד. וכן נמצא תשובה לרב אלפס ז"ל דלא מצי למימר אחוי טירפך ואשלם לך אלא היכא דאית ליה נכסי דסמיך עלייהו הא לאו הכי יכול לחזור בו דמצי א"ל אדהכי והכי אכלת לזוזא וליכא לאישתלומי מינך.

שיטת הרי"ף והרא"ש שככל שרואה הדיין שישנו צורך בעיקול להבטחת התשלום, נענים לבקשת התובע. לדעת הגאון זו תקנת חכמים, ולדעת הרא"ש מדינא.

ואילו הרמב"ן (שו"ת סימן כה), לאחר שהביא תשובת נטרונאי גאון, חלק וכתב:

ואף על פי שאימת חכמתו מוטלת עלינו אין משוא פנים בדין. שלא מצינו בתלמוד במי שאינו מתחייב עדין כלום שנעמיד ממנו בב"ד משום חששא שמא יזכו אחרים בממונו. אבל מלוה למי שאין לו נכסים וכן הלוקח ממי שאין לו קרקע אחר הוא רצה ליזוק בנכסיו מה נעשה לו? לכשיבוא זמן חובו הרי הדין ביניהם.... ולא מצינו דבר זה אלא בדיני נפשות דכתי' ונקה המכה מלמד שחובשין אותו, אבל בדיני ממונות עד שיתחייב אין תופסין ממנו כלום. וסוף הדין גבי מלוה ולוה אין ב"ד נזקקין להם עד שיגיע זמנו.

כרמב"ן פסקו רב יהודאי גאון, ותשובת הרשב"א א תתק"ח. וז"ל הרשב"א:

...דדילמא למחר ירוויח הלווה וימצא מה שיגבה המלוה ממנו. ואין צריך לומר בזמן שיש לו נכסים שיש להם אחריות והוא מבזבו למכרן או ליתנן שאינו יכול המלוה לעכב תוך זמן ואפי' עשאן אפותיקי.

וכן פסק הריב"ש (שו"ת סימן ק"ט).

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

א. יש לדון בדעת הרא"ש וסיעתו מה טעמם. הרי מלווה להוצאה ניתנה (קידושין נט) ומותר ללווה להשתמש במעות כרצונו עד למועד הפירעון. ועוד יש לעיין האם בכל מקרה של חשש לאי פרעון דעת הרא"ש שניתן לעקל מנכסי החייב, או רק במקרים מסוימים.

בטעם הדבר כתב נימוקי יוסף (מסכת בבא בתרא דף סה עמוד א) :

אמר המחבר נראה דאם בא המלוה קודם שנשאת למחות בידה שתפרעהו או שתיחד לו נכסים כדי שלא יפסיד וכן לזה שמבזבז נכסיו או שרוצה ללכת מן העיר תוך זמן החוב מעכבין בהם וכן כתב רי"ף ז"ל בתשובה מבזבז נכסיו או רוצה ללכת יכול לעכב עליו שיניח נכסים כדי פרעון כדי שלא יהא כל אחד לזה מחבירו ומבזבז נכסיו או הולך למדינת הים ונמצא נועל דלת בפני לויין:

כלומר הסיבה היא תקנה משום נעילת דלת, ומעין תקנת השוק. וזה כדברי הגמרא בכתובות

דף פח א :

ונפרעת שלא בפניו – לא תפרע אלא בשבועה. אמר רב אחא שר הבריה: מעשה בא לפני רבי יצחק באנטוכיא, ואמר: לא שנו אלא לכתובת אשה, משום חינא, אבל בעל חוב לא; ורבא אמר רב נחמן: אפי' בעל חוב, שלא יהא כל אחד ואחד נוטל מעותיו של חברו והולך ויושב במדינת הים, ואתה נועל דלת בפני לויין.

וכתב בביאור הגר"א (סימן עג, ס"ק לב) שגמרא זו היא מקורו של מרן המחבר שו"ע:

מי שיש כו' וכן הדין כו' וה"ה כו'. דעושיין תקנה למלוה שלא יפסיד כמ"ש בכתובות פ"ח א' ור"א אפי' בע"ח שלא יהא כו':

וכן בדברי הגאון שהובאו ברא"ש כתב:

"דתקנתא דרבנן הוא באיניש דמפסיד נכסיה משום השבת אבידה".

לפיכך, מכיון שטעם התקנה הוא נעילת דלת, במקום שלא שייך נעילת דלת, לא נאמר שיש לעקל מנכסי חייב.

אמנם הרא"ש כתב שאין לומר שנוקקו חכמים לתקנה, אלא מדינא. אולם כד דייקנין בלישניה, הרי שסייג הרא"ש וכתב – "להציל עשוק מיד עושקו". ומשמעות הדבר, שלא בכל חשש לקושי בפירעון יש להטיל עיקול. אלא רק נוכח התנהגות שאינה הולמת מצד החייב, עד שיש לכנותו "עושק", על ביה"ד מוטלת חובה למנוע עושק. ואילו כל שהחייב נוהג בתום לב, אף שכרגע מתמוטט בנכסיו, ביה"ד לא יטיל עליו עיקול. דיוק זה מקורו בדברי הש"ך שיובאו להלן.

ב. בטור (חו"מ, סימן עג) הביא תחילה את דעת הרמב"ן, ולאחר מכן דעת הרא"ש.

ובבית יוסף שם :

ולענין הלכה כיון דהרי"ף והרא"ש מסכימים לדעת אחת ומסתבר טעמייהו הכי נקטינן וכבר פסקתי כן בתשובה (אבקת רוכל סי' קסב) הלכה למעשה והסכימו עמי חברי.

וכן פסק בשולחן ערוך חושן משפט הלכות הלואה (סימן עג סעיף י) :

מי שיש לו שטר על חבירו לזמן, ובא בתוך הזמן לבית דין ואמר: מצאתי מנכסי פלוני ואני ירא שאם יבואו לידו יבריחם ממני ולא אמצא מקום לגבות

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

חובי, אם רואה הדיין שום אמתלא לדבריו שלא יוכל לגבות חובו כשיגיע הזמן, מצוה על הדיין לעכב הממון עד שיגיע זמן השטר. וכן הדין בלווה לזמן ובתוך הזמן רואה המלוה שהלוה מבזבז נכסיו ואין לו קרקע, או שהלוה רוצה לילך למדינת הים, ותובע המלוה את שלו או שיתן לו ערב, שומעין לו. הגה: והוא הדין בכל מקום שנראה לבית דין לעכב מעות הנתבע (פסקי מהרא"י סי' ס"ד). ומזה נשתרבו המנהג לעקל המעות אף על פי שאין בו צורך כולי האי (ת"ה סימן פ"ה / ש"ה). ואם הנתבע מעיר אחרת, ונראה לבית דין שמן הראוי לעקל מעותיו של הנתבע, אם הם בעיר התובע וצריך הנתבע לילך ולדון בעיר התובע להוציא מעותיו (ועיין לעיל סי' י"ד). אבל אם נראה לבית דין שהנתבע ציית לו דינו בעירו, ולא גברא אלמא הוא, לא יעכבו לו מעותיו, אף על פי שהם בעיר התובע, אלא ילך התובע אחר הנתבע (מהרי"ו סי' ל"ד, וקנ"ה).

וכתב הש"ך בס"ק לד:

שהלוה מבזבז נכסיו כו'. דוקא מבזבז, אבל אם אינו מבזבז, אף על פי שמתמוטט מידי יום יום ולא יוכל לשלם לזמן אפילו במטלטלין, לא יוכל המלוה לעכב תוך הזמן, כן כתב מהרש"ל [ביש"ש] פ"ק דב"ק סי' כ'. ואף על פי שראיתו שהביא שם מפ"ק דמכות [ג' ע"ב] גבי הלוה לחבירו לעשר שנים והגיע שמיטה, אינה ראייה כלל, דהתם ידע מעיקרא שיהיה שמיטה, וא"כ סבר וקיבל. מכל מקום כן נראה עיקר לדינא, דהא בלאו הכי רב יהודאי גאון והרמב"ן [הובאו בבעל התרומות שער ט"ז ח"ג] והרשב"א בתשובה והריב"ש חולקים, וכדבריהם משמע לכאורה עיקר בש"ס. ונהי דכבר הסכימו כל האחרונים ונתפשט המנהג כדברי המחבר, מ"מ אין לך בו אלא חידושו. ולפי שדינים אלו תלויים במנהג המקומות ולפי ראות עיני הדיינים, לא הארכתי בזה.

הש"ך הביא את המהרש"ל (ים של שלמה מסכת בבא קמא פרק א סימן כ) שכתב:

וטעות גדול הוא. כי לא כתב הרא"ש עם סיעתיה אלא במי שרוצה להבריא נכסיו ולאבדם מידו, ודעתו להעשיק המלוה. או שרוצה לילך למדינת הים. ואם כן ידוע שלא יכול לגבות חובו. או שמבזבז נכסיו. זהו פי' שמוותר בהוצאותיו שלא לצורך, לפזר בדרך המותרות. כלישנא המבזבז אל יבזבז יותר מן החומש (כתובות ס"ז ע"ב). ומונבו המלך שבזבז את אוצרו בשני בצורת (ב"ב י"א ע"א). על זה וכה"ג לב דיין יודע ועיניו רואות להציל המלוה מיד עושקו. כי כולן קרוין עושק. אבל כשמן השמים לא רחמוהו עליו. וירד עליו גלגל החוזר בעולם. והוא הולך בתומו. בלי ספק שאסור לתבעו קודם זמנו. כדמוכח פ"ק דמכות (ג ע"ב) שאסור לתבע קודם זמנו. וכן כתב הרמב"ם (ה' מלוה פ"ג ה"ה). והטור הביאו בסי' ע"ג

וכה"ג שהלוה אינו עושה שום דבר רמיה אין הדין נותן לעכב ממנו בב"ד, וכמו שהתורה פוטרנו בשמיטה. גם כן בנדון דידן פוטרנו כשלא יהיה בידו לשלם, שאסור לעשות לו מאומה. ולכן אין הדין נותן לעשות לו שום עיכוב בנכסיו.

בספר ערוך השלחן (חושן משפט סימן עג סעיף טו) פסק את דברי הש"ך וז"ל:

דוקא כשרואים שהלוה רוצה לעשות עולה יש לב"ד לעקל אבל אם הוא איש ישר רק שעסקיו עומדים להתמוטט ולא יהיה לו במה לשלם אין לב"ד לעשות עיקול קודם זמן הפרעון [ש"ך ואו"ת] אבל אחר הזמן יכולים לעקל דהא מוציאים מזה ונותנים לזה.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

בנידון שלפנינו, אין לבעל מעמד של עושק. אף אם נאמר כי מחמת מחלתו קיים קושי בתשלום המזונות, מ"מ מתקיימים בו דברי היש"ש: "מן השמיים לא ריחמוהו וירד עליו גלגל החוזר בעולם", וכל כהאי גוונא אין לתובעו ולתפוס מממונו קודם מועד הפרעון.

ועיין מה שפסקו בפסקי דין רבניים (חלק ב, עמוד 71), לאחר שהביאו את דברי הש"ך ומהרש"ל שהובאו לעיל, ומסקנתם:

כן נראה עיקר לדינא.... ולפי זה יש לקבוע, בכל דיון בענין עיכוב ועיקול, את אורח חייו והתנהגותו של החייב בעניני ממונו, אם הוא מוציאם בהתאם ליכולתו, או שהוא מבזבזם יתר על המדה.

ג. עוד יש להעיר בדעת הגאון המובאת ברא"ש, שבמקום שקיים חשש להברחה, טעם העיקול הוא מתקנה בלבד. לכאורה דברי הרא"ש פשוטים, ואם ישנו עושק, הרי יש למנוע מדין השבת אבידה, ולא מתקנה בלבד. שאלה זו עוררו בפסק הדין המובא בפסקי דין רבניים חלק יא, וזו תשובתם:

ניתן להסביר את דעת הגאון, הואיל ועדיין לא הגיע זמן הפרעון וגם לא נקבע בודאות שלא יוכל הלוה לעמוד בחיובו ושכונתו לעשוק את המלוה, והספק הוא שקול, ועל צד הספק יגרם כעת הפסד ללוה, כי יש ולפעמים מעונין הלוה כעת למכור את נכסיו ולהשתמש בינתיים עם הכסף עד שיגיע זמן הפרעון, ועל ידי צו העיקול מיצר את צעדיו ומנוע לעשות שום עסקא, אף שטוען שאין לו שום כוונה לגזול מהמלוה ובבא הזמן ישלם לו, ובכל זאת מקפידים את הרכוש שלו בגלל החוב של מלוה שמא יגרם לו הפסד בעתיד, וגורמים עכשיו הפסד ללוה, לכן סובר הגאון שזאת הוי רק תקנתא דרבנן.

טעם זה נכון אף הנידון דידן. לא נקבע כי הבעל לא יוכל או לא מעוניין לעמוד בחיובו, ובוודאי שאין להגדירו כבר עתה כבא לעשוק את האם. לפיכך אין לעקל את חלקו בדירה עבור הבטחת תשלום המזונות.

ד. דין זה, של תפיסת ממון מהחייב מחשש לאי פרעון נמצא במקום נוסף בש"ס, במסכת גיטין דף יא:

יטיב רב הונא ורב יצחק בר יוסף קמיה דר' ירמיה, ויטיב ר' ירמיה וקא מנמנם, ויטיב רב הונא וקאמר: ש"מ מדרבנן, התופס לבעל חוב - קנה. א"ל רב יצחק בר יוסף: ואפי' במקום שחב לאחרים? א"ל: אין. אדהכי איתער בהו ר' ירמיה, אמר להו: דרדקי! הכי א"ר יוחנן: התופס לבעל חוב במקום שחב לאחרים - לא קנה; וא"ת, משנתינו! כל האומר תנו כאומר זכו דמי.

כלומר ראובן שחייב לשמעון, ובא לוי ותפס מנכסי ראובן עבור שמעון, לא קנה, משום שבתפיסתו זו מפסיד התופס לבעלי חובות אחרים של ראובן. אולם מה הדין כשאין לראובן חובות נוספים, האם אז תועיל תפיסת גורם שלישי עבור החייב? על כך כתב הר"ן על הרי"ף שם:

כתב הרי"ף ז"ל בתשובה דדוקא במקום דאיכא פסידא דבע"ח כגון בגוסס דאי לא תפיס ליה מפסיד מלוה לגמרי משום דהוה להו מטלטלי דיתמי ולא משתעבדי לבע"ח לדינא דגמרא אי נמי בגברא דמפסיד נכסי אי נמי עני ויורד מנכסיו ונראה לב"ד שיתפסו נכסים עד שלא יבא בעל חוב ויפסיד לגמרי בכי הא אמרינן דקנה חבירו ותקנה הוא שהתקינו הא אילו היה בע"ח אמיד ויכול לפרוע לבעל חובו מה שיש לו אצלו לא אלא הרי זה אומר לאו בעל דברים דידי את ושומעים לו ע"כ:

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

הא קמן דבגברא דמפסיד נכסיה, דעת הרי"ף שניתן לתפוס מנכסיו. ותשובת הרי"ף הביא גם הרא"ש בבא מציעא פרק א סימן כז. וכן פסק מרן שולחן ערוך חושן משפט הלכות גביית מלוה סימן קה סעיף ד:

אם אין עליו חוב לאחרים, זכה התופס לבע"ח. ודווקא במקום דאיכא פסידא לבע"ח, כגון שהוא גברא דמפסיד נכסיו או שהעני וירד מנכסיו. ואפילו תוך זמן מהניא תפיסה, אם אין לו נכסים אחרים ויפסיד המלוה אי לאו הך תפיסה. ודוקא דנקיט ב"ח שטרא בידיה, דיכול השתא לקיימו, אבל אי לית ליה ראייה, והלוה מכחיש, מהדרי ממונא למריה, ולא מצי למימר: קבעו לי זמן דמייתניא ראייה.

לפי זה, יש לומר שביה"ד יעקל מנכסי הבעל, כל שקיים חשש שלא יפרע את חוב המזונות. וכאן לא מצינו חילוק בין מי שעושה, למי שאין לו ולא באשמתו. אולם אין לומר כך, משום שבסימן זה מיירי המחבר בבעל חוב עצמו שתפס ע"י שליח, ולא בבית דין המורה על תפיסה.

עיי' בתשובות הראנ"ח (חלק א' סימן י"ט), וז"ל:

... יש לומר דלא דמי מה שאדם עושה בעצמו, ללמוד ממנו למעשה בית דין שגם הבית דין יעשו כן; שאם האדם עושה מעצמו להפקיע זכות חברו... ומניחים לו לעשות כן לכתחילה - כל שהוא זקוק לגביית בית דין, הבית דין לא יעשו כן, ולא יגבו הם לבעל חוב להפקיע כח האשה...

הרי שיש הבדל בין מעשה בית דין ובין פעולה של היחיד, כי אין בית הדין רשאי להפקיע זכויותיו של אדם, גם באותם המקרים שהיחיד רשאי לכתחילה לעשות כך.

וגם ביחס ליחיד לתפוס מממון חברו, הדבר תלוי בסוגיית עביד אינש דינא לנפשיה המבוארת בטור (חושן משפט, סימן ד'). ועיי"ש, ובנתיות המשפט שם, שלמסקנה, רק במקום שאינו יכול להוציאו בדיינים הותרה תפיסה, ואין כאן מקום להאריך.

ועיי' עוד בפסקי דין רבניים המובא לעיל, שם פסקו:

ולכן גם לענין עיכוב, אין לבית הדין לנקוט בפעולה בתוך הזמן; כי הואיל ואין אז עדיין חיוב פרעון, אין לבית הדין להפקיע את זכויותיו של העתיד להיות חייב. ואלא רק במקרה שהחייב הוא עושה, אז פועל בית הדין מכוח התפקיד להציל עשוק מיד עושקו; אבל לא במקרה שאין החייב עושה כלל, אף שהיחיד רשאי לתפוס כדי למנוע הפסד הנושה.

ה. עוד מצינו דין בו מוציאים מהחייב לצורך הבטחת פירעון, במסכת כתובות דף קז:

"איתמר, רב אמר פוסקין מזונות לאשת איש".

הלכה זו נפסקה בשולחן ערוך (אבן העזר, הלכות כתובות, סימן ע, סעיף ה)

מי שהלך למדינת הים ובאה אשתו לבית דין לתבוע מזונות.... ואם היו לו נכסים, ב"ד יורדים לנכסיו ומוכרים למזונותיה.

ושם בסעיף ו:

מי שהלך למדינת הים והפקיד כלים ביד אחד, או השאילום לו, מוציאים מיד הנפקד למזונות אשתו. הגה: אפילו צוה הבעל שלא ליתן (כ"כ ר"י בתשובה הובאה במדרכי פרק דייני גזירות). ואם החזיר..... וכשמוציאים מן הנפקד, אין מוציאים רק לששה חדשים.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

המקור להלכה זו הוא המרדכי (מסכת כתובות, פרק שני דיני גזירות) וז"ל:

פוסקים מזונות לאשת איש... ואם יש בידי אדם מטלטלין דבעל, חיישינן להברחת ממון ולפסידה... ולששה חדשים יוציאו מן הנפקד למזונותיה, אבל יותר אין כח לבי"ד לכופו ולעכב, ואם בא הבעל ותבע לדין, אין יכול לעכב לו ממונו, אך לששה חדשים יתן לאשה ויעכב ויתן ע"פ בי"ד.

ובחלקת מחוקק שם (סעיף קטן כג) פסק:

ומ"מ אין נותנין לידה כל הממון רק מעכבין הממון ביד הנפקד או ביד אחר ומפרנסין וזנין אותה מן המעות.

הרי שהמרדכי פסק שאף במקום שחוששים להברחת נכסים, אין מוציאים אלא לזמן מוגבל, וע"פ החלקת מחוקק, אין מוסרים מה שעוקל לידי האישה. וטעמו של המרדכי הוא שאין כוח לביה"ד לכופו לעכב.

ובשו"ת ר"י מגאש, סימן קיח התנה תפיסה מנכסי חייב בכך שלא ייגרם לו נזק. וז"ל שם:

הכלל העולה אם ימצא דרך תהיה בטוחה בו לאה מבלתי שימשך לראובן נזק כשתבענו בערכאותיהם אז מכריחין את ראובן לעשות זה אבל אם אפשר שתבענו בדיני גוים אין מכריחים אותו על כך.

1. ומעתה, ברורים דברי מהרש"ם אותן ציטט ב"כ האישה בבקשתו. מהרש"ם הורה על עיקול נכסי הבעל, משום שנסיבות העניין שונות בתכלית מנידון דידן. במקרה הנדון לפניו, הבעל עמד לברוח למדינה אחרת, ותואר כאיש פריץ במעשיו וכמשוגע המבזבז נכסיו, וברור שלא יעמוד בחיוביו, ומכאן הצורך להטיל עיקול נכסים.

ומהרשד"ם (שו"ת, חלק חושן משפט, סימן תח בשם בעל התרומות) כתב שאין לעקל בצייט דינא. וז"ל שם:

נראה על תחלת שאלתנו, דכך הדין אם עיני הדיינים רואים שראובן איניש דציית דינא הוא ואין לו כוח להשטט מתחת ידי ב"ד שבעירו או הסמוך לו ולא יוכל לדחות אותו ולא להתאלם נגד שמעון, בכה"ג לא יוכל שמעון לעכב הפקדון או הלוואת ראובן שבעירו של לוי... בנ"ד שידענו שהנתבע מוחזק לאדם כשר והוא ג"כ עומד במקום רודפי צדק חשוב והוא ב"ד גדול, איך יעלה על הדעת לעכב ממונו אפי' אם היתה התביעה תביעה ברורה.

2. עוד יש לדחות את בקשת האישה מטעם נוסף. הבקשה היא להיוון חלק הבעל בדירה. כלומר העברה סופית של חלקו בדירה לידי האישה כתשלום מראש עבור מזונות הילדים. אולם עיקול הנידון בפוסקים עניינו עיכובם במקום הימצאם כדי למנוע את הברחתם, ולא מכירת נכסים או חילוטם ביד התובע. ראשית, כך פסק בנודע ביהודה (שו"ת, מהדורא קמא, אבן העזר סימן סח):

...האישה עיקלה בכח השר ומעכבת מלהניח לבעל לגבות, ועיקול לאו תפיסה מקרי והרי זה דומה לתפסה המפתח דלא מהני...

כוונתו לומר, שכמו שקי"ל בשו"ע (חו"מ, סימן קד, סעיף ד) שהתופס מפתח לא זכה בשום זכות בעצם הנכס, כך מי שעיקלו ביה"ד עבורו, לא זכה בנכס.

קדם לנודע ביהודה, המהרי"ק, שבסימן קט' פסק:

ואשר שאלת אם התובע מעכב והנתבע יודע ואין בא לבית דין לעמוד על שורו מה תהא מן הממון לע"ד נרא' דבר פשוט דאין מחליטין הממון כלל

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

לתובע עד שיבא הנתבע לפנינו ויתחייב בדין כאש' יפה כתבת דאפילו מי שנתחייב ועמד בדין כבר כמה יגיעות יש קודם שירדו בית דין לנכסיו ועל האומר להחליט הממון לתובע אם לא יבא הנתבע תוך שלשים יום נבהלתי ואומר אני דכל דיינא דדאין כי האי גוונא לאו דיינא הוא.

דברי מהרי"ק הביא בעל חוות יאיר בספרו (שו"ת חוט השני, סימן עא):

אלו היה תופס מטלטלין לא היה ב"ד מרשין אותו למכרם ולשלוח בהן יד כלל אלא יהיו מונחין כמו שהן וכ"כ במהרי"ק סי' ק"ט דאפי' הנתבע יודע שממונו מעוכב ולא חש לבא אפי' לזמן ב"ד מ"מ אין מחליטין הממון לתובע עד שיבוא הנתבע ויתחייב בדין.

עלה בידינו, כי גם אם היה ביה"ד נענה לבקשת האישה, אין בכך כדי לתת את חלקו של הבעל לאישה, אלא לעכבו בחשבון נאמנות וכדומה. ולא כבקשת האישה להיוון מוחלט.

ח. יוער עוד כי ככל שהעיון בסוגיא היה מעלה מסקנה הפוכה, וביה"ד צריך היה לשקול הטלת עיקול, יש לעיין האם החוב קיים, או שבמזונות ילדים החוב מתחדש בכל יום. מ"מ אכמ"ל בנידון הואיל ובלאו הכי מסקנת ביה"ד היא שלא לקבל את בקשת ההיוון, וכנ"ל.

מסקנת הדברים:

א. יסודה של ההלכה המאפשרת הטלת עיקול על נכסי חייב קודם שהגיע מועד הפירעון, אינו מהעקרונות הרגילים של הלכות פירעון חוב, כי אם מהלכות דיינים, הקובע שעל ביה"ד מוטלת חובה להציל עשוק מיד עושקו, או לממש תקנה שמטרתה למנוע נעילת דלת.

ב. לאור לכל האמור, בקשת ב"כ האישה להוון חלק הבעל בדירה אינה מתקבלת. בנסיבות העניין, לא הוכח כי כוונת הבעל לנטוש את הילדים או לצאת לארץ אחרת או לעשוק את האישה בעניין מזונות הילדים. וכך לא שייך תקנה דנעילת דלת בכה"ג.

הרב אריה אוריאל

ראיתי מה שכתב עמיתי הרה"ג אריה אוריאל ואני מצטרף למסקנתו, כי אין להטיל עיקול במקרה שלפנינו.

ברצוני להרחיב בשתי נקודות שלא נידונו לעיל.

1. א. האם חיוב מזונות הקטינים הוא חלק ממזונות האישה או שזה חיוב נפרד לזון את ילדיו.

ב. האם חוב מזונות הקטינים הוא חוב המתחדש כל יום או שהחוב קיים מהולדת הקטין עד לסוף זמן החיוב.

1. הפן ההלכתי

נושא זה הוא בבחינת דרך שהלכו בה רבים ולכן אין כאן המקום להאריך בבירור נקודה זו, אלא רק נזכיר מספר נקודות שיש להם השלכה למקרה הנידון בפנינו.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

א. האם חוב המזונות נובע ממזונות האישה.

בעניין זה מצינו מחלוקת ידועה בראשונים :

במשנה כתובות דף סד עמוד ב שנינו: "ואם היתה מניקה - פוחתין לה ממעשה ידיה ומוסיפין לה על מזונותיה".

בגמרא (מסכת כתובות דף סה, עמוד ב) נאמר הדין הידוע:

אם היתה מניקה. דרש רבי עולא רבה אפיתחא דבי נשיאה: אף על פי שאמרו אין אדם זן את בניו ובנותיו כשהן קטנים, אבל זן קטני קטנים. עד כמה? עד בן שש; כדרב אסי, דאמר רב אסי: קטן בן שש יוצא בעירוב אמו. ממאי? מדקתני: היתה מניקה - פוחתין לה ממעשה ידיה ומוסיפין לה על מזונותיה; מ"ט? לאו משום דבעי למיכל בהדה. ודלמא משום דחולה היא! אם כן, ליתני אם היתה חולה, מאי אם היתה מניקה. ודלמא הא קא משמע לן, דסתם מניקות חולות נינהו.

וביאר הר"ן על הרי"ף (מסכת כתובות דף כח, עמוד ב):

...נ"ל דכי אמרי' דזן אותם קטני קטנים דוקא בשאמן קיימת ומדין מזונות אמן [נגעו] בה שכיון שהן נגררים אחריה אי אפשר לה להעמיד עצמה שלא תזון אותם אבל בשאין אמם קיימת אינו חייב במזונותיהם וגמרי' נמי דיקא לי הכי דמסייעין לעולא ממתני' מאי סייעתא נימא שאינו חייב לזונן אלא זמן הנקתם אלא ודאי דייקנן הכי דמדתנא מוסיפין לה על מזונותיה משום דבעי למיכל בהדה אלמא מזונות הבן הנגרר אחריה הרי הן כמזונותיה ומדין מזונות שלה נגעו בה וכיון דמדר' יוסי שמעינן שעד שש הבן נגרר אחר אמו שמעינן שהוא חייב להוסיף על מזונותיה בשבילו עד שיהא בן שש אבל כל שאין אמן קיימת לא מחייב אבל לא ראיתי לראשונים ז"ל שאמרו כן:

העולה מדברי הר"ן כי חיוב מזונות הילדים הוא מדין מזונות האם ולפי דבריו במידה האם "אינה קיימת" פטור האב ובנוסף חיוב האב עד גיל 6. אך נראה מדברי הר"ן שגם הוא הסתפק בכך.

כדבריו לכאורה משמע גם ברמב"ם (הלכות אישות פרק יב, הלכה יד):

כשם שאדם חייב במזונות אשתו כך הוא חייב במזונות ט בניו ובנותיו הקטנים עד שיהיו בני שש שנים, מכאן ואילך מאכילן עד שיגדלו כתקנת חכמים, ואם לא רצה גוערין בו ומכלימין אותו ופוצרין בו, אם לא רצה מכריזין עליו בציבור ואומרים פלוני אכזרי הוא ואינו רוצה לזון בניו והרי הוא פחות מעוף טמא שהוא זן את אפרוחיו, ואין כופין אותו לזונם אחר שש.

שיטה זו תמוהה, מאחר ולפי זה במקרה והצדדים התגרשו או שהאם נפטרה יפטר האב מלזון את ילדיו? ועוד צ"ע הרי ההלכה היא שהאב חייב לשלם למינקת לאחר גירושין, אע"פ שהוא כבר לא חייב במזונות האם-הגרושה (שו"ע אבן העזר סימן פב סעיף ה').

על הר"ן חלקו ראשונים רבים. ועיין ברי"ף (מסכת כתובות, דף כ, עמוד א):

בת יבמה ובת שניה ובת [דף נ"ד ע"א] ארוסה ובת אנוסה כולן עלו בתיקו הילכך לית להו דכל תיקו דממונא חומרא לתובע וקולא לנתבע והנ"מ לאחר מיתה אבל בחיי אבוהן חייב לזונן עד שש שנים כדכתבינן לעיל:

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

הראיה היא מבת אנוסה וארוסה שילדה, במקרים כאלו ודאי האב אינו חייב במזונות האם שהרי הם לא נשואים ובכ"ז חייב במזונות הבן.

וכ"כ הרא"ש שם (פרק ד, סימן כח), ובשו"ת הרא"ש (כלל יז, סימן ז). וכ"כ הרמב"ם הלכות אישות (פרק יט, הלכה יד). (וצ"ע כי פסק זה סותר את פסק הרמב"ם הנ"ל מפיי"ב הלכה יד. ועיי' בדברי האבני מילואים סימן עא ס"ק א' ואכמ"ל) והרמב"ם לשיטתו (הלכות אישות, פרק כא הלכה יז) שכתב:

הגרובה אין לה מזונות אף על פי שהיא מניקה את בנה אבל נותן לה יתר על שכרה דברים שהקטן צריך להן מכסות ומאכל ומשקה וסיכה וכיוצא בזה, אבל המעוברת אין לה כלום. שלמו חדשיו וגמלתו אם רצת המגורשת שיהיה בנה אצלה אין מפרישין אותו ממנה עד שיהיה בן שש שנים גמורות אלא כופין את אביו ונותן לו מזונות והוא אצל אמו.

העולה מדבריהם דלא כדברי הר"ן שחייב המזונות הוא מדין מזונות האם, אלא לשיטתם זהו חיוב נפרד על האב לזון את ילדיו. ולפי שיטתם מובן מדוע חייב האב במזונות הקטינים לאחר שהתגרש, במקרה ונולד בן מן הפנויה או מן הארוסה או לאחר מות האם.

וכך נפסק בשו"ע (אבן העזר, סימן עא סעיף ד):

"הבא על הפנויה וילדה ממנו, אם הוא מודה שהולד ממנו, חייב לזונו".

ראיה נוספת לכך, בדין מזונות אישה אדם חייב לזון את אשתו כפי עושרו (אבן העזר סימן ע סעיף ג') אך במזונות הילדים פסק החלקת מחוקק (סימן עא, ס"ק א):

חייב אדם לזון. ויורדין לנכסיו אם אין רוצה לזון אותם ברצונו לא נתבאר אם די שנותן להם במזונות כל דהו או שצריך לזון אותם כשם שהוא זן את אשתו והם עולים עמה וע' בר"ן שכ' שמדין מזונות אמן נגעו בהם היה משמע קצת שצריך לזון אותם במזונות שנותן לאמם אבל להרא"ש בדין הבא על הפנויה ס"ס זה שאע"פ שאינו חייב במזונות שלה חייב הוא במזונות בנו הנולד ממנה משמע קצת שאין הבן נגרר אחר אמו וע' בס"י ע"ג ס"ו גבי כסות ה"ה מזונות.

וכן כתב בית שמואל (סימן עא ס"ק א):

חייב אדם לזון. אפי' אינו אמוד וכ"כ בט"ז ואין זנין אותה לפי עשרו כמ"ש בס"י ע"ג לענין כסות, וחייב לזון אותם אפי' אם אמם מתה ולא כר"ן ואם האב מת והניח בנים קטנים וגדולים חולקים בשוה וא"צ לפרוע להם מזונות עד שיהיו בני שש כי חיוב זה לזון אותם עד שיהיו בני שש אינו מוטל אלא על אביהן כל ימי חייו ולא אחר מותו.

ראיה שלישית, בנוגע לחיוב כסות ומדור שהוא חלק מחיוב מזונות מצאנו חילוק דומה שבאשתו החיוב לפי עושרו ולא במזונות הילדים.

וכך נפסק בשולחן ערוך (אבן העזר, הלכות כתובות, סימן עג, סעיף ו):

בניו ובנותיו עד בני שש, חייב ליתן להם כסות וכלי תשמיש ומדור, ואינו נותן להם כפי עשרו, אלא כפי צרכן בלבד

ובבית שמואל (סימן עג, ס"ק ה) ביאר:

כפי צרכן. ולא לפי כבודו כי דוק' לאשתו נותנין לפ"כ משום דרשי' מקר' דעולה עמו וחייב לכבד' אבל לבניו א"צ ליתן אלא כדי צרכן:

וכ"כ חלקת מחוקק (סימן עג, ס"ק ו):

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

כפי צרכן בלבד. דדוקא גבי אשתו דרשינן מקרא דעולה עמו וחייב לכבדה יותר מגופו אבל בניו אם נותן להם כדי צרכן ההכרחי יוצא בזה:

העולה לדינא הוא כי להלכה חיוב מזונות הקטינים הוא חיוב נפרד ואינו חלק מחיוב מזונות האם.

ב. האם חוב מזונות הקטינים הוא חוב המתחדש כל יום?

במזונות אישה יש לחקור האם זהו חיוב המתחדש בכל יום לממן את מזונות אשתו או שמא זה חלק מחיובי הבעל מזמן הנישואין חלק מחיובי הבעל בכתובתה לזון את אשתו כל עוד הם נשואים ולא חיוב המתחדש בכל יום.

הנפקא מינה לדינא מחקירה זו היא אם החוב של המזונות חל משעת הנישואין הרי יש לדון במקרים מסומים לעקל את החוב שכבר קיים אך אם זהו חיוב המתחדש בכל יום הרי על מזונות העתיד אין עדיין חוב ואין לעקל על חוב לפני זמנו.

נפק"מ נוספת מחקירה זו הוא המחלוקת בסוגיא של אשה שאמרה איני ניזונית ואיני עושה האם היא יכולה לחזור בה או לא לדעת הרמ"ה (שיטה מקובצת כתובות נא ע"א) והריטב"א (כתובות נח ע"ב) זהו חיוב המתחדש כל יום. והביא את המחלוקת האם יכולה לחזור בה לאחר שאמרה איני ניזונית ואיני עושה. וז"ל שם:

ודעת התוספות שאע"פ שאמרה האשה בבית דין איני ניזונית ואיני עושה אם רצתה למחר או כשתרצה לומר הריני עושה לך וניזונית משלך הרשות בידה דמזונות דכל יומא חוב הוא באנפי נפשה, אבל מורי הרב הלוי ז"ל היה אומר דכיון שאמרה כן בפעם אחד בב"ד פקעה תקנת מזונות מינה דלא ליהווי מילי דרבנן כי חוכא ונראין דבריו ז"ל, וכיון שיכולה אשה לומר לבעלה איני ניזונית ואיני עושה כש"כ שיכולה לומר איני נוטלת מעה כסף ואיני נותנת מותר, והא פשיטא דכי אמרה הכי הרשות בידה פי' שהאומרת אי אפשי בתקנת חכמים כגון זו שומעים לה כדאיתא בפרק הכותב (פ"ג א')

לשיטת הריטב"א יש לבאר את המחלוקת גם על פי החקירה הנ"ל אם החיוב הוא מתחדש בכל יום הרי שאם האישה ויתרה על מזונותיה באחד מהימים היא יכולה ביום אחר לתבוע מזונות. אך אם זהו חיוב משעת הנישואין יש לומר שאם היא ויתרה על התקנה שוב אינה יכולה לחזור בה. ואכמ"ל.

החקירה הנ"ל היא רק בנוגע למזונות אשתו אך כיון שהוכחנו לעיל כי דין מזונות ילדים אינו חלק ממזונות האשה. אשר על כן אין סברא או מקור לקבוע כי הולדת הילדים היא סיבת החיוב מראש עד שיגדלו הילדים.

וכך הובא בפסקי דין של בתי הדין הרבניים בישראל חלק ב, עמוד 90 (בפני הדיינים: הרה"ג גולדשמידט קוליץ ומזרחי וצ"ל):

ויתכן שגם החולקים על הבית - יוסף וסוכרים במזונות האשה שהם חלים מתחלה לכל הזמן בעתיד, זהו רק במזונות האשה, כי לדעתם עילת החיוב היא מעשה הנשואים, ועל ידי מעשה הנשואים חל החיוב לזון לכל תקופת הנשואים, לכן הרי החיוב והשעבוד קיים כבר מאז לכל משך הנשואים.

אבל במזונות ילדים עילת החיוב היא האבהות, ומכיון שחיוב המזונות הוא מכח הוויית האבהות, כל זמן שהווייה זו קיימת, זהו המחייב למזונות אותו

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

הזמן; ולא מסתבר להגדיר שלידת הילד הטילה שעבוד וחיוב על האב למשך כל תקופת החיוב.

ועוד הובא שם בעמוד 95:

רבינו ירוחם בספר מישורים נתיב ראשון חלק ה' כותב: שטר חוב שלא הגיע זמנו עדיין ורואים בית - דין שהלוה מכלה ממונו או רוצה ללכת... יכולים בין דין לעכב... ואלו הדברים תלויים בראות עיני הדיינים: אם יש בדבר הפסד לתובע אם לא יעכבו ויוכל להפסיד חובו כשיבא זמנו; או אם יש פסידא לנתבע אם יתפסו ממונו עד שיגיע זמן השטר. כל זה יש לדיין לדקדק אלו הענינים - והכל לפי הענין להציל עשוק מיד עושקו. הרי מפורש שנוסף לשיקול אם יש חשש שיגיע הפסד לתובע או לא, על בית הדין גם לשיקול לעומת זה, את הפסדו של הנתבע על - ידי העיכוב לפני זמן הפרעון.

והביאור הוא, כי כאמור אין בחוב שעדיין לא הגיע הזמן חיוב תשלום מיד מצד ההלכה של פרעון חוב, ואי - אפשר היה לכן לעכב, אלא שמעכבים מצד הלכה כללית אחרת, והיא להציל עשוק מיד עושקו; ומכיון שכך יש להזהר שעל - ידי נקיטת פעולת הצלה נגד העושק למעלה מכוחו, לא יהפך העושק לעשוק.

ולו היה כבר מועד הפרעון והיה חייב לפי הדין לשלם, אז אין עצה ואין תבונה, כי אם הוא חייב עליו לשלם, וכל זמן שאינו משלם ישאר בביתו ולא יתחמק ע"י יציאתו מפרעון החוב. אבל הואיל ואינו חייב עדיין לפרוע לפי הדין, אין להפסידו ולעשוקו כדי להציל את בעל החוב מעושק...

והוסיף לבאר עניין זה הרה"ג אליעזר גולדשמידט זצ"ל (פסקי דין רבניים, חלק ה, עמוד 304):

והדברים צריכים ביאור, כי התינח בכל חוב בעלמא, הרי החיוב חל בשעת ההתחייבות, והנכסים משתעבדים אז לחוב כולו, לכן לא פקע השעבוד גם אחרי שלא קיים כבר אדם בר חיוב. וכך יש גם מקום לומר לענין חיוב מזונות אשה, לפי הדעה כי החיוב חל בשעת הנישואין למשך כל תקופת הנישואין, מפני שעילת החיוב היא מעשה הנישואין (או הקידושין, עיין בספר יד - רמ"ה בבא בתרא דף קכ"ו ע"ב), ומכיון שמעשה זה מחיל על הבעל חיוב מזונות לכל תקופת הנישואין בעתיד, משתעבדים ממילא נכסיו לחיוב המזונות הללו כולם.

אבל במזונות ילד, עילת החיוב מכח תקנת חכמים היא האבהות, ומכיון שהחיוב הוא מכח הוויית האבהות, הרי לכל זמן וזמן, עילת החיוב לאותו זמן היא הוויית האבהות אז. וכלל וכלל לא מסתבר להגדיר ולומר כי לידת הילד היא המולידה את החיוב, ועמה נתחייב האב ונשתעבדו נכסיו למזונות כל התקופה אשר אב חייב במזונות ילדו.

והוסיף (שם עמוד 305):

מאחר דקיי"ל כתשו' הרא"ש דגם בבא על הפנוי' חייב לזון הילדים (ע"א, ד), ושלא כמו שצידד הר"ן שהוא מחיוב האשה במזונות, הרי שחיוב זה אינו נובע ממה שהבעל מקבל ע"ע בנישואין אלא עצם האבהות מחייבת, א"כ כל שהוא בדין אבהות יש בו חיוב זה.

העולה מדבריו כי חיוב המזונות לא תלוי במזונות האם אינו תלוי בלידת הבן אלא החיוב מתחדש כל יום. ובנוסף יש להפעיל שיקול דעת שהנתבע היינו האב לא ייפך לעשוק.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

יש לציין נקודה נוספת לעיון האם לאחר גיל 6 יש חיוב מזונות מדין צדקה או מדין תקנת אושא וזה תלוי בהגדרת תקנת הרבנות הראשית להרחבת חיוב מזונות לאחר גיל 6. אם יש צד לומר שהחיוב הוא מדין צדקה הרי לא ברור שכופין על הצדקה במקרה שלפנינו ולכן אין מקום להוון שהוא סוג של כפיה.

ב"כ התובעת צירף לסיכומיו פסקי דין שונים מבתי משפט.

2. הפן המשפטי

ראשית נעיר כי בית הדין קבע לעיל כי מהפן ההלכתי אין להוון את זכויות הבעל בדירה להבטחת חובות עתידיים.

שנית פסקי הדין שהובאו עוסקים באב סרבן מזונות, שאינו משלם שנים את המזונות ומסרב לשלם מזונות, או שיש חשש שהוא עומד לברוח לחו"ל או מבריה את נכסיו. המקרה שלפנינו אינו דומה לפסקי הדין.

חוק יחסי ממון בסעיף 6 א. תיקון 4 תשס"ט-2008 דן כאשר מדובר בדירת המגורים בה מתגוררים ילדי הזוג. ואז יש לדאוג למגורים אחרים לילדי הצדדים. במקרה הנידון לפנינו הצדדים מעולם לא גרו בדירה הרשומה על שמם. הדירה מושכרת והם גרים בשכירות. כך שיש להם הסדר מגורים אחר.

ולסיום יש לציין כי ב"כ התובעת לא מתחשב כלל במצבו של האב ובכך שאם יהונו את חלקו בדירה הוא ייפך לעשוק. והרי הוא עצמו מצטט מפס"ד:

הקריטריונים שנקבעו לאיזון בין זכויות הקטינים להבטחת מדורם לבין זו של ההורה החייב במזונות לממש את קניינו [עמ"ש (חיפה, 52149-09-16)]
משך הזמן בו לא שולמו דמי המזונות (כשהתנהלות בעבר מלמדת על העתיד לבוא)

האם לא שילם כלל או שילם חלקית.

משך הזמן שבגינה ישולמו דמי המדור מראש.

האם היוון המדור ותשלומו בפעימה אחת, לא יטיל על האב מעמסה שאין בכוחו לשאת.

לסיכום

אין להוון את חלק האב בדירה על חוב שעדיין איננו קיים. לא מהפן ההלכתי ולא מהפן המשפטי.

הרב צבי בירנבאום – אב"ד

מצטרף למסקנות

הרב נפתלי הייזלר

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ניתן ביום י"ב בטבת התשפ"א (27/12/2020).

הרב נפתלי הייזלר

הרב אריה אוריאל

הרב צבי בירנבאום – אב"ד

בפסק הדין יתכנו שינויי ותיקוני עריכה